
Yıldız

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Dergisi

(2017) Cilt 01, Sayı 02, s. 141-149

Sivil İtaatsizlik Eylemleri Nereye Evriliyor: Hologram Eylemi

Sevgi Demirel*

Teyfur Erdoğan**

Özet

Sivil itaatsizlik, yasanın veya keyfi ve baskıcı bir yönetimin “yanlış” yerlerini gösteren ve değişmesini isteyen vicdani, meşru, şiddete dayalı olmayan ve aynı zamanda yasaya aykırı bir edimi ifade eder. Başvurulan bir direnme yöntemi olan sivil itaatsizlik, geçmişten bugüne güncelliğini koruyan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle şiddetten yana olmama ve kamuya açık bir duruş sergileme gibi unsurlar sivil itaatsizlik yöntemini önemli kılmıştır. İlk başlarda geleneksel yöntemlerle (oturma eylemi, ışıkları yakıp söndürme gibi) kendini gösteren sivil itaatsizlik, iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile birlikte farklı eylem repertuarlarını da bünyesine katmıştır. Kullanılan araçların kendisi de eylemlerin gerçekleştirilmesinde etken bir rol oynamıştır. Bu anlamda günümüzde hem teknoloji ve internet hem de sosyal medya, sivil itaatsizliğin gerçekleştirilmesinde önemli araçlar olmaktadır. Özellikle Web 2.0 teknolojisi sayesinde ortaya çıkan sosyal medya, tek yönlü bilgi paylaşımından, çift taraflı ve eş zamanlı bilgi paylaşımının ulaşılmasına olanak sağlamıştır. Böylelikle var olan “haksızlığın” bilinmesi ve bu durumun düzeltilmesi sosyal medya ile daha çok insana hızlı ve kolay bir şekilde gerçekleşebilmektedir. Öte yandan teknolojik aletler de sivil itaatsizlik eylemlerini işlevsel kılabilir. Bu çalışmada sivil itaatsizliğin gelişen iletişim teknolojisi ile olan ilişkisi açıklanmaya çalışılmış ve son dönemlerin en yaratıcı eylemine sahne olan İspanya’nın, 2015 yılında gerçekleştirdiği Hologram eylemi anlatılmıştır.

Anahtar Kelimeler

Sivil İtaatsizlik
Sosyal Medya
Dijital Aktivizm
Toplumsal Hareketler
Hologram

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi: 19.04.2017
Kabul Tarihi: 10.08.2017
Elektronik Yayın Tarihi: 28.10.2017

* YTÜ Felsefe Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi

** Yrd. Doç. Dr., YTÜ Felsefe Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Where Civil Disobedience Actions are Evolving: Hologram Action

Abstract

Civil disobedience refers to a conscientious, legitimate, non-violent, and at the same time unconstitutional act that demonstrates the "wrong" place of law or an arbitrary and oppressive administration and requires change. Civil disobedience, a method of resistance, is a reflection of the past as a concept that keeps its present update. Especially, the lack of support for violence and the public showing a clear stance have made the method of civil disobedience important. At first, civil disobedience which manifested itself in traditional ways (such as sitting and flashing lights) has incorporated different action repertoires with the development of communication technologies. The tools themselves also play a role in the realization of the actions. In this sense, today, both technology and the internet, in particular social media, are important tools in the realization of civil disobedience. Particularly thanks to Web 2.0 technology, social media has enabled one-way information sharing, two-way and simultaneous information sharing to be achieved. Thus, knowing the "injustice" that exists and correcting this situation can be done easily and quickly with social media. In addition, technological tools can also make civil disobedience operations function. In this study, the relationship between civil disobedience and developing communication technology was tried to be explained and the hologram action performed by Spain in 2015 which is the scene of the most creative action of recent periods to be explained.

Keywords

Civil Disobedience
Social Media
Digital Aktivism
Social Movements
Hologram

About Article

Sending Date: 19.04.2017
Acceptance Date: 10.08.2017
Electronic Issue Date: 28.10.2017

GİRİŞ

Baskıya karşı direnme hakkı ve bu hakkın biçimi olarak sivil itaatsizlik tartışma ya da eleştirileri içinde barındırarak ilkçağdan günümüze kadar gelen tarihi ve düşünsel gelişimin kendisini oluşturmaktadır. İsyân ve ihtilal hareketi olarak somutlaşan aktif direnme ile barışçı yolları tercih eden pasif direnme arasında bir orta terim olarak görülebilen sivil itaatsizlik taşıdığı unsurlar ile ayırt edici bir özellik sergilemektedir.

Çalışmanın amacı, baskıya karşı direnme hakkını ve sivil itaatsizliği teorik olarak temellendirmek, gelişen iletişim teknolojileri ile olan ilişkisini ele almak ve bu ilişkiye dair somut bir örnek sunmaktır. Kullanılan araçların sivil itaatsizliği her daim güncel tutmasını sağlaması ve bu araçların sivil itaatsizlik kavramını şekil yönünden nereye evrilebileceğini görme maksadı, belirtilen konunun seçiminin nedenidir.

Baskıya Karşı Direnme Hakkı ve Sivil İtaatsizlik

Baskıya karşı direnme hakkı, sivil itaatsizlik kavramını anlamada ve tanımlamada işlevsel bir rol oynamaktadır. Freeman'a göre *direniş*, "başkasının eylem ya da iradesi karşısındaki psikolojik veya fiziki her tür muhalefeti kapsayan ve zorlamaya karşılık geliştirilen bir savunma hareketidir." (Thoreau & Gandhi, 1999, s. 123) Direnme hakkı ise "İnsanın doğuştan, sırf insan olması nedeniyle sahip olduğu, devredilemeyen, yok edilemeyen kimi hakların baskı ve zulüm karşısında korunması gerektiği anlayışına dayanmaktadır; bir bakıma hukuku reddeden (ya da çiğneyen) iktidarlar karşısında kaynağı (doğal) hukuka dayalı bir eylem biçimidir." (Aliefendioğlu, 2002, s. 395) Yönetenlerin keyfi veya baskıcı tutumlarına karşı yönetilenlerin başvurduğu bu yöntem, ilkçağlardan bu yana meşru bir hak olarak kabul edilmiştir. Bu meşru hak bir çok sorunu beraberinde getirmiştir. İktidarın tam olarak ne zaman meşruluğunu yitirmiş sayılacağına dair görüşler ve iktidara yönelik direnmenin nasıl olacağına dair görüşler net değildir. Yine de bu hakkın ne zaman kullanılacağına dair genel anlamda birkaç kriter geliştirilmiştir. Aliefendioğlu'na göre direnme hakkının oluşabilmesi için şu şartların mevcut olması gerekmektedir (Aliefendioğlu, 2002, ss. 397-398):

Hukuk dışı yollar kullanılarak iktidarın gasp edilmesi ya da baskının, bir iktidar haline gelmesi

Direnme hakkının ulusça kullanılması gereği yolundaki inancın, ortak bir kanı ve etkili bir güç haline gelmesi

Zulüm ve baskıdan kurtulmanın başka bir yolunun kalmaması

Baskıya karşı direnmenin derecesini belirlemek zordur. Fakat temel hak ve özgürlüklerin sürekli kısıtlanması, hukuksal yolların kapalı olması ve bireylerin kendilerini ifade edecek alanları olmaması direnme hakkının kullanılmasında haklı bir sebep sayılabilmektedir. Bu hak pratik açıdan iki başlık altında toplanmıştır: Aktif direnme ve pasif direnme. Aktif direnmede kuvvete başvurarak sistemi temelinden yıkmaya hedefi güdüldükçe pasif direnmede şiddete hiç bulaşmadan barışçı yollarla haksızlığa tepki gösterilir. Bir direnme biçimi olarak bilinen sivil itaatsizlik ise aktif ve pasif direnme içerisinde bir orta terim olarak yer almaktadır. *Sivil İtaatsizlik* kitabının yazarı Şükrü Nişancı'ya göre sivil itaatsizlik; pasif direnmenin zaman içerisinde yeniden fonksiyon kazandığı bir kavram olarak görülmüştür. Öte yandan bu konu üzerine yazan önemli filozoflar ve düşünürler, bu kavramın şiddetsiz bir tavır takınmaya yatkın olduklarını düşünmekle beraber belli oranda şiddeti içerdiğini kabul etmektedirler.

Sivil İtaatsizlik Tanımı

Fransızcadan dilimize geçen *sivil* kelimesinin sözlükteki karşılığı 1. Askerî olmayan: *Sivil savunma*. 2. Asker sınıfından olmayan (kimse). 3. Özel bir biçimde olmayan, üniforma olmayan (giysi) (TDK, 2017) olarak bilinmektedir. Etimolojik olarak ise sivil sözcüğü medeni ve medeniyet kavramlarına karşılık gelmektedir. Kavramsal olarak 6. yy'a dayanan sivil sözcüğü Roma ve Bizans'ta şehir hayatı içerisindeki hukuk düzenini ifade etmek için kullanıldığını göstermektedir. 17. ve 18. yy.'da ise modern şehir sakinleri haksızlık karşısında yurttaşlık hareketini geliştirmiş ve birey kavramını ön plana çıkarmıştır. Bireysel hakların güvence altına alındığı şehirler, sivil itaatsizliğin başlangıç noktasını oluşturmuştur. Bu anlamda kavramın kendisi Batıda tarihsel bir boyut taşımaktadır. Sivil itaatsizlik kelimesindeki "itaatsiz" sözcüğü ise Türkçe'de "muhalif olmayı anlatan, söz

dinlemez, boyun eğmez, buyruk altına girmez, dik başlı, asi, serkeş gibi anlamları karşılamaktadır.”(Doğan, 2009).

Sivil itaatsizlik kavramı belli başlı tanımlar içermektedir fakat bu tanımlara geçmeden önce genel hatlarıyla ne anlama geldiğini şu sözlerle açıklamak mümkündür:

“Şu ya da bu şekilde adil ilişkilerin hüküm sürdüğü demokratik bir sistemde ortaya çıkan ciddi haksızlıklara karşı, yasal imkânların tükendiği noktada son bir çare olarak başvurulan, kendisine anayasayı ya da toplumsal sözleşmede ifadesini bulan ortak adalet anlayışını temel alan, şiddeti reddeden, yasadışı politik bir edimdir.”(Coşar, 2001, s. 10)

Anglosakson kökenli olan sivil itaatsizlik kavramı ilk defa 1848 yılında Amerika’da yazar David Thoreau (1817-1862) tarafından kullanılmıştır. Bu kavram sonrasında belli tartışmalar etrafında tanımlanmaya çalışılmış ve üç kümede toplanmıştır: Baskın tanım, dar tanım ve geniş tanım.

Baskın Tanım

Baskın tanımın oluşmasında felsefe profesörü Hugo Bedau (1926-2012) ve ABD’li filozof John Rawls (1921-2002) etkili isimler olmuşlardır. Sivil itaatsizlik eyleminde protesto edilen yasanın doğrudan ihlal edilmesi zorunluluğu bulunmamaktadır. Çünkü protesto edilen yasayı delmemek için önemli nedenler (hükümetin çok ağır cezalar koyması gibi) olabilir. Bu anlamda baskın tanımın temsilcilerinin çoğu dolaylı eylemler ile dolaysız eylemler arasında bir ayrım yapmadan her iki tür eylemi de sivil itaatsizlik içinde görmektedir. “Bir kimse yasaya aykırı, kamuya açık, şiddetsiz ve vicdani bir eyleme girişirse bir sivil itaatsizlik eylemi ortaya koymuş olur” (Nişancı, 2003, s. 193) diyen Bedau sivil itaatsizliğin tipik bir tanımını yapmaktadır. Rawls’a göre ise sivil itaatsizlik: “Yasaların ya da hükümet politikalarının değiştirilmesini hedefleyen, kamuoyu önünde icra edilen, şiddete dayanmayan, vicdani, ancak yasal olmayan politik bir eylemdir.”(Coşar, 2001, s. 57) Bu iki tanım dışında baskın görüşe sahip olan diğer temsilciler sivil itaatsizliğin çok düşük düzeyde şiddet içerebileceğini ve bu şiddetin üçüncü kişilere zarar vermeme koşuluyla yer alabileceğini belirtmişlerdir.

Dar Tanım

Baskın tanımdaki özelliklere eylemin sonuçlarına katlanmak sureti ile Alman filozof Habermas (1929-) sivil itaatsizliğin tanımını yapmaktadır: “*Sivil itaatsizlik yalnızca kişiye özgü inanç ve çıkarların esas alınamayacağı ahlaki bir protestodur. Kural olarak önceden ilan edilen ve polis devamını kestirebileceği aleni bir edimdir. Hukuk düzenine karşı genel bir itaatsizlik amacını gütmeyen kurallardan birinin ya da bir kaçının kasti (iradi, planlı) bir şekilde ihlalini içerir; ihlalin yasal sonuçlarını üstlenmeye hazır olmayı gerektirir; ihlal sembolik özelliktedir.*”(Coşar, 2001, s. 124).

Dar tanımın önemli temsilcilerinden biri olan Alman filozof H. Arendt için sivil itaatsizlik: “*Anlamli sayıda yurttaşın ya geleneksel değişiklik yollarının tıkandığına, yani itirazlarının artık dinlenip incelenmediğine, ya da tersine, birtakım değişiklikleri gündemine alan hükümetin yasallığı ve anayasaya uygunluğu ciddi biçimde kuşkuyla olan bir politikada ısrar ettiğine inandıkları bir durumda ortaya çıkar.*”(Coşar, 2001, s. 98) Arendt için üç unsur sivil itaatsizlik kapsamında değerlendirilmemektedir. Birincisi tek başına yapılan yani kolektif olmayan bir eylem sivil itaatsizlik eylemi sayılmamaktadır. İkincisi, yapılacak olan eylem vicdani bir

nitelik taşıyamamalıdır. Arendt'e göre vicdan sübjektif bir kavram olup sivil itaatsizlikte yeri yoktur. Üçüncüsü ise dolaylı yoldan yapılan eylemlerin sivil itaatsizlik kategorisinde görülmeyeceğidir. Yani protesto edilen yasayı değil de hiçbir itirazının olmadığı yasaları (örneğin trafik düzenini, iş çalışma saatlerine yönelik düzeni) ihlal etmek sivil itaatsizlik çerçevesinde sayılmamaktadır.

Geniş Tanım

Pek çok eyleme sivillik niteliği veren geniş tanımın öğeleri arasında, bir hukuk normunun bilinçli olarak çiğnenmesi; eylemcinin özel türde bir motivasyonu; eylemin kamuya açık olması ve (her geniş tanımda yer almasa bile) itaatsizliğin devrimsel olmayıp sisteme içkin olması yer almaktadır.

Sivil İtaatsizliğin Unsurları

Yasadışılık

Sivil itaatsizlik tanımında yasadışı olma özelliğini barındırır. Buradaki yasadışı olma özelliği hukukun özüne olan itirazı değil bu özü sarsacak şekilde ortaya çıkan yasaları ya da kuralları tanımlar. Bu anlamda sivil itaatsizlik *yasadışı ama meşru bir eylemdir*.

Kamuya Açıklık

Yasadışı olma özelliğine karşın sivil itaatsizlik gizli değil açık, aleni bir eylemdir. Burada hem eylemcilerin kendilerini gizlememesi hem de eylemin kamuoyunca algılanabilir olması önemlidir.

Şiddetsizlik

Şiddetten ne anlaşılması gerektiği ile ilgili tartışmalar varlığını sürdürmekle birlikte genel kabul gören anlayış eylemin, karşıtlarının ya da olayın dışındaki üçüncü kişilerin fiziki ve psikolojik bütünlüklerine zarar vermemesidir (Coşar, 2001).

Politik ve Hukuki Sorumluluğun Üstlenilmesi

Sivil itaatsiz başından itibaren eylemin politik sorumluluğunu üstlenir. Kamuya açık olarak gerçekleştirdiği eylemde üçüncü kişileri ikna etmeyi de içerdiğinden eylemin sonunda politik sorumluluktan kaçınmak eylemi inkâr etmek doğru bir yaklaşım olmayacaktır.

Hukuki (cezai) sorumluluk ile ilgili çeşitli görüşler mevcuttur. Kimi düşünürler hukuki sorumluluğu üstlenmekle eylemin çağrı etkisinin güçleneceğini savunurlarken, diğerleri meşru bir eylemde bu sorumluluğu kabul etmenin doğru olmayacağını düşünmektedir.

Gelişen İletişim Teknolojisi Dijital Aktivizm ve Sivil İtaatsizlik

İletişim teknolojisi 1990'lardan sonra özellikle internetin ortaya çıkışıyla birlikte büyük bir hız kazandı. Teknolojik gelişmelerin hız kazanması bireylerin birbirleriyle iletişimini ve bilgi edinmesini daha kolay ve etkili hale getirdi. İnternetin gelişmesi ile enformasyon artmış, zaman ve mekân kavramı silikleşmiş ve yeni bir çağın (bilgi çağı, sanayi sonrası toplum vs. gibi) doğmasına vesile olunmuştur. Bunun politik alandaki avantajı ise haksızlığa karşı bir araya gelme noktasında daha çabuk organize olabilme ve daha çok insana ulaşabilmesi oldu. Web 2.0 teknolojisinin bünyesinde gelişen sosyal medya, iletişim alanında

neredeyse devrim etkisi yaratmıştır. *Social Media Bible* kitabının yazarı Lon Safko'ya göre; web tabanlı uygulamalar (özellikle web 2.0) sayesinde resimlerin, videoların ve seslerin online gruplar arasında paylaşıldığı ve yaratıldığı etkileşimli medya aracılığıyla bilgi ve düşüncelerin paylaşıldığı uygulamalar, faaliyetler ve davranışlar sosyal medya kavramını oluşturmaktadır. (Safko, 2009) Sosyal medya ile insanlara, kendilerini ifade edebilecekleri ve içeriğini kendilerinin oluşturabileceği bir ortam yaratılmıştır. Birden çok sosyal medya aracı mevcut olmakla birlikte genel anlamda en sık kullanılan araçlar Facebook, Twitter ve Youtube olmaktadır.

Sosyal ağların sağladığı olanaklar toplumsal hareketlere yeni bir alan açmakla beraber eylem biçimlerini de genişletmiştir. Gerçek alanda yapılan protesto, oturma eylemi ve benzeri eylemler sanal alanda da kendini göstermeye başlamıştır¹. Hem yönetenlerin hem de yönetilenlerin ilgisini çeken bu mecra politik yaşamın yeniden şekillenmesinde etkili olmuştur.

İnternetin özellikle sosyal medyanın ortaya çıkışından sonra toplumsal hareketlerde etkili değişimler meydana gelmiştir. Günümüzde üzerine çokça tartışılan ve yeni bir kavramı literatüre kazandıran *dijital aktivizm*, toplumsal hareketlerin hem sokak ayağında hem de sanal ayağında önemli şeyler sunmaktadır

İnternetin aktivist kullanımını iletişim ve internet özgürlüğü alanında yaptığı çalışmalarla bilinen Özgür Uçkan şu sözlerle açıklamaktadır:

Belli bir amacın savunusu, bu amaç etrafında veya belirli bir eylemi gerçekleştirmek için örgütlenme, amaca yönelik mesajları bir iletişim kampanyası çerçevesinde kitlelere iletme, amaç doğrultusunda lobi faaliyetleri gerçekleştirme, internet üzerinde eylem gerçekleştirme (boykot, site karartma vb.), amaca yönelik kaynak toplama / fon oluşturma, hükümetler veya şirketlerin faaliyetlerini izleyerek düzenli olarak raporlama (watchdog) gibi temel aktivist faaliyetlerin, başta sosyal medya olmak üzere geniş kitlelere gerçek zamanlı bilgi akışı ile ulaşmaya imkan tanıyan alanlarda veya blog, vlog² podcast, video, fotoğraf paylaşım siteleri gibi alanlarda gerçekleştirilmesi anlamına geliyor (Uçkan, 2012a).

İnternetin ortaya çıkışı ile birlikte paralel gelişim seyreden dijital aktivizmin esas olarak dile getirildiği alan sosyal medya platformu olmuştur. Sosyal medya aracılığı ile sıradan insanlar da aktivizmin bir parçası olmuş bu durum, sıradan insanların politik konularda dönüştürücü bir güce sahip olduklarına inanmalarına olanak sağlamıştır. Bilgi toplumu ve iletişim alanındaki çalışmalarıyla bilinen akademisyen yazar Manuel Castells bu konuyla ilgili şu sözlere yer vermektedir: *"Tarihsel tahayyülümüz, düzenli taburlara, renkli flamalara, yazılı toplumsal değişim bildirilerine çok alıştığımızdan, iktidar salonlarından uzakta, çok biçimli ağlarda işlenen, artan sembol değişimlerinin görünmez bir biçimde yayılmasını anlayamıyoruz. Alternatif elektronik ağlarda olsun, cemaatçi direnişin taban ağlarında olsun, kimliğin gücüyle tarih tarlalarında işlenen yeni toplum nüvelerinin, toplumun bu arka sokaklarında var olduğunu hissediyorum."* (Castells, 2006, s. 544)

¹ Sanal oturma eylemleri, e-mail bombardımanı, online imza kampanyaları vb.

² Vlog: Videolog'un kısaltılmışı olarak bilinen ve yapılanları ve yaşanılanları çekmeyi amaçlanan izletidir.

Dijital aktivizm ile sokak aktivizmi farklılığından doğan tartışmalarda yer alan iddialar üç kategoride ele alınabilmektedir: (Uçkan, <http://www.politus.com.tr/detay/sokak-dijital-iletisim-aktivizm>)

- İnternetin katılımcı, şeffaf ve doğrudan demokrasiye ulaşmak için öncelikli yol olduğu
- İnternetin neoliberal sömürü politikaların yeni bir aracı olduğunu, sadece ayrıcalıklı kesimlerin kullanabildiği bu aracın toplumsal muhalefet için değersiz olduğu
- İnternetin iktidar sahipleri tarafından yönlendirilmesine ve geniş kesimlerin dışlanmasına rağmen, sunduğu imkanlar nedeniyle etkili bir mücadele aracı olabileceği

Dijital aktivizme yönelik yaklaşımlar bütüncül bir şekilde ele alındığında her birinin farklı noktalarda doğruluk payları olduğunu söylemek mümkündür. Dijital aktivizmin tek başına dönüştürücü bir gücü olmadığı bununla birlikte etkinliklerin duyurulmasında ve örgütlenilmesinde önemli bir araç özelliği sergilemesi bu alanın ümit vadeden bir platform olarak düşünülmesine vesile olmuştur.

Gelişen iletişim teknolojisi sivil itaatsizlik eylemlerin gerçekleşmesinde şekillendirici bir rol oynamıştır. Aktivistler sosyal ağların özelliklerinden yararlanarak eylemlerini daha çok insana duyurmayı tercih etmişlerdir. Öte yandan teknolojik icatlar da sivil itaatsizlik kavramını şekil yönünden dönüştürücü kılabilmektedir. Aşağıda bahsedilecek olan *Hologram Eylemi*'nde kullanılan holografi tekniği ile eylem yaratıcı bir boyut kazanmıştır. Kullanılan araçlar eylemleri yaratıcı kılmakta ve *Hologram Eylemi*'nde de göreceğimiz kimi kavramların (hukuk, politika) yeniden düşünülmesini sağlamaktadır.

Bir Sivil İtaatsizlik Örneği Olarak Hologram Eylemi

İspanya hükümeti Mart 2015 tarihinde "Vatandaş güvenliği yasası" adı altında bir düzenleme başlatmış ve bu düzenlemeye göre sokak eylemlerini yasaklamış ve izne tabi tutma gerekçesiyle kamuya açık alanda toplanmayı ve gösteri düzenlemeyi yasaklamıştır. Meclisin önünde toplanmak ve polisin müdahale ettiği sırada fotoğraflarını çekmek veya videoya kaydetmek de yasaklar listesine alınmıştır. Bu düzenleme ile yasağa uymayanlar hakkında 100 Euro'dan 600.000 Euro'ya kadar idari para cezası ve hatta hapis cezası uygulanmasına karar verilmiştir. (Bianet, 2017)

Gösteri ve ifade özgürlüğü hakkını kısıtlayan 'Vatandaş Güvenliği Yasası'nı protesto etmek için İspanyol eylemciler, 10 Nisan 2015'te meclisin önünde tarihin ilk 'hologramlı' eylemini düzenlemiştir. (Osmanoğulları, 2016) Hologram tekniğinin kullanıldığı eylemde, eylem katılanların hem görüntüleri hem de sesleri İspanyol Parlamentosu binasının önüne yansıtılmıştır. Hologram ya da holografi tekniği, lazer ışınlarına dayanılarak gerçekleştirilen üç boyutlu görüntü elde etmek üzerine kuruludur. Cisimlerden gelen dalgalardaki bilgileri depolar ve bu bilgilerin kaybolmadan tekrar ortaya çıkarmanı sağlar. Hologramlı eylem fikri aktivistlerin kendi aralarında gerçekleştirdikleri fikir alışverişinden doğmuştur. "Yalnızca bir

hologram olursanız kendinizi ifade etmeye izin verilir"³ düşüncesinden yola çıkan eylemciler yaptıkları eylemin bir ironi içerdiğini ifade etmişlerdir. (Independent, 2017)

"Özgürlük için hologram" adında bir site kuran aktivistler bu web siteyi birçok kere sosyal medyada paylaşmış ve insanlara buldukları yerden hologramlı eyleme katılma çağrısında bulunmuşlardır. Holografi tekniği ile internet kullanıcıların da sesleri ve görüntüleri eylem gerçekleştirenlerin yanına eklenmiştir.

Dijital teknoloji ve sosyal medya sayesinde toplumsal hareketler eylem repertuarını genişletmiş, hukuk ve politika alanında sınırları zorlamıştır. Öncelikle İspanya'da meclis önünde gerçekleştirilen bu eylem sivil itaatsizlik kapsamında da değerlendirilebilecek bir eylemdir. Buradaki sadece bir basın açıklaması değil aynı zamanda yasaklanmış bir mekanda (meclis binasının önü) gerçekleşen ve "kanuna aykırı ama meşru" kriterinin ele alındığı bir sivil itaatsizlik eylemidir. Basın ve konuşma özgürlüğüne dayandırılan hologram eyleminde eylemcilerin yüzleri net bir şekilde görülebilmekte ve sesleri duyulmaktadır. Açılan web siteden de eylemi gerçekleştirenlerin kendilerini gizlemedikleri anlaşılmaktadır. Bu anlamda sivil itaatsizliğin özellikleri bu eylemde mevcuttur; barışçıl, kanunsuz ama meşru, aleni, net, sonuçlara katlanılmaya hazır. Sivil itaatsizlik örnekleri içerisinde belki de en yaratıcı örneklerden birini oluşturmaktadır. Teknolojik olarak bakıldığında hem internetin özelde de sosyal medyanın kullanıldığı hem de yeni bir teknik olan holografinin kullanıldığı bir eylem ile karşı karşıyayız. Geleneksel sokak eylemlerinin hologram tekniği ile yeniden anlam kazandığını ve böylece mücadele biçimlerine dair yeni bir politika geliştirildiğini söylemek mümkündür. Geliştirilen bu yeni politika sayesinde eylemcilerin yüzleri net bir şekilde hologramda yansıtılmasına rağmen herhangi bir cezai işlem yapılamamaktadır. Hukuksal olarak sınırları zorlamasının sebebi ise eylemcilerin fiili yani fiziki olarak meclis binası önünde olmayışıdır. Bu anlamda sivil itaatsizliğin içinde yer alan sonuçlarına katlanma özelliği bu eylemde işlevini bir nevi yitirmiş olmaktadır.

Teknolojik ilerlemelere rağmen politik ya da toplumsal alanda problemler varlığını devam ettirmektedir. Sivil itaatsizlik eylemleri de var olan problemlere karşı elindeki araçlarla mücadele etmeye çalışmıştır. Geliştirilen her yeni araç aktivistlere kendilerini görünür kılma olanağı sağlamış ve eylem repertuarlarının da gelişmesini sağlamıştır. Bu anlamda dijital teknoloji, geleneksel sokak eylemlerinin yerini almamış ama tamamlamış ve hatta bu eylemde olduğu gibi yeni bir politika tarzının üretilmesine vesile olmuştur. Yeni araçlarla kendini gösteren her eylem, sivil itaatsizlik kavramının hem güncel kalmasını hem de bu kavramın şekil yönünden dönüştürücü bir özelliğe sahip olmasını sağlamaktadır.

KAYNAKÇA

Aliefendioğlu, Y. (2002). Direnme hakkı, Özdek, Y. (Edt.) *Yoksulluk, Şiddet ve insan hakları* içinde. Ankara: TODAİE

Arendt, H. (2001). Sivil itaatsizlik, *Kamu vicdanına çağrı sivil itaatsizlik*, (Y. Coşar, Çev.) içinde (s.76-115). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bianet. (2017). *İspanya'nın İç Güvenlik Susturması*. <http://bianet.org/bianet/biamag/164086-ispunya-nin-ic-guvenlik-susturmasi> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 13.04.2017)

³ Cümlelerin aslı: You will only be allowed to express yourself if you become a hologram.

Castells, M. (2006). *Enformasyon çağı: ekonomi, toplum ve kültür, ikinci cilt: kimliğin gücü*. (Ebru Kılıç, çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Coşar, Y. (2001). *Kamu vicdanına çağrı sivil itaatsizlik*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Çayır, K. (1999). *Yeni sosyal hareketler*. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

Çetinkaya, D. (2008). *Toplumsal hareketler tarih teori deneyim*. İstanbul: İletişim Yayınları.

Doğan, M. (2009). *Büyük türkçe sözlük*. İstanbul: Pınar Yayınları.

Gönenli, G. & Hürmeriç, P. (2012). Sosyal Medya / Ağ Toplumu. Kara, T. & Özgen, E. (Edt.). *Sosyal Medya / Akademi* içinde (s. 213-242). İstanbul: Beta Basım Yayım.

Habermas, J. (2001). Sivil itaatsizlik: demokratik hukuk devletinin denektaşı, almanya'da otoriter legalizm karşıtlığı, *Kamu vicdanına çağrı sivil itaatsizlik*, (Y. Coşar, Çev.) içinde (s.116-136). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Independent. (2017). *Spain's hologram protest: Thousands join virtual march in Madrid against new gag law*. <http://www.independent.co.uk/news/world/europe/spains-hologram-protest-thousands-join-virtual-march-in-madrid-against-new-gag-law-10170650.html> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 13.04.2017)

Nişancı, Ş. (2003). *Sivil itaatsizlik*. İstanbul: Okumuş Adam Yayıncılık.

Osmanoğulları, F. (2016). Güncel alt-politikanın üretimi: Tarihin ilk hologramlı eylemi. *TRT Akademi*, 1 (2), 388-406.

Rawls, J. Sivil itaatsizliğin tanımı ve haklılığı, *Kamu vicdanına çağrı sivil itaatsizlik* (Y. Coşar, Çev.) içinde (s.54-75). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Safko, L. (2009). *The Social media bible (tactics, tools, strategies for business success)*. New Jersey: J. Wiley Inc.

Shirky, C. (2008). *Herkes Örgüt İnternet Gruplarının Gücü*. (Pınar Şiraz, çev.). İstanbul: Optimist Yayınları.

Thoreau, D. H. & Gandi, M. K. (1999). *Sivil itaatsizlik ve pasif direniş*. Ankara: Vadi Yay.

TDK. (2017) Büyük Sözlük <http://www.tdk.gov.tr> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 30.03.2017)

Uçkan, Ö. (2012a). *Dijital Aktivizm mi Aktivizm mi*. <https://spotdergi.wordpress.com/2012/05/30/dijital-aktivizm-mi-aktivizm-mi/> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 13.04.2017)

Uçkan, Ö. (2012b). *Sokak + (Dijital) İletişim= Aktivizm*. <http://www.politus.com.tr/detay/sokak-dijital-iletisim-aktivizm> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 13.04.2017)